

De rol van tijd in het Europees migratierecht

Hora Est!

Op 3 maart 2017 promoveerde Martijn Stronks, voormalig A&MR-hoofdredacteur, aan de VU op het onderzoek 'Grasping Legal Time. A Legal and Philosophical Analysis of the Role of Time in European Migration Law.' Karen Geertsema woonde de verdediging van het proefschrift bij. Voordat het uur om was werd de tijd van alle kanten tegen het licht gehouden.

‘Bent u een vreemdeling?’ Of: ‘Bent u nog een vreemdeling?’ Zo probeert Martijn Stronks duidelijk te maken dat door middel van tijd het recht verschillen aanbrengt in de juridische categorie ‘vreemdeling’. Tijd versterkt de positie van de vreemdeling, wat uiteindelijk kan leiden tot Nederlanderschap, en tijd brengt als middel van de wetgever verschillen aan tussen groepen migranten, wat uiteindelijk kan leiden tot uitzetting uit Nederland. Deze twee bewegingen liggen ten grondslag aan de centrale hypothese van Stronks’ proefschrift, de time hypothesis. Dit is de veronderstelling dat een migrant sterkere rechten of aanspraken krijgt naarmate hij of zij langer op het grondgebied verblijft.

In zijn proefschrift onderzoekt Martijn Stronks de betekenis van tijd voor het Europees migratierecht, waarbij hij inzichten gebruikt van filosofen als Paul Ricoeur, Jacques Derrida en Henri Bergson. Zo maakt hij onderscheid tussen ‘kloktijd’, ‘menselijke tijd’ en ‘juridische tijd’. In de menselijke tijd stroomt het leven en doen mensen ervaringen op; in de juridische tijd wordt de werkelijkheid gefixeerd op één moment. Dat een migrant sterkere rechten verwerft naarmate de migrant langer op het grondgebied verblijft, ziet Stronks als een gevolg van Selbstverständlichkeit. Met dit begrip duidt hij aan dat de ervaringen die iemand in een bepaalde periode op een bepaald grondgebied opdoet, bijdragen aan de identiteit van een persoon, waarmee vervolgens aanspraak op verblijf wordt gemaakt.

Vluchteling in en buiten de tijd

In zekere zin valt de vluchteling buiten de tijd, omdat hij of zij vanaf een bepaald moment permanente bescherming nodig heeft – permanent zolang de situatie in het land van herkomst daartoe aanleiding geeft. Maar ook wordt de vluchteling beperkt door de tijd, omdat procedures moeten worden doorlopen ter erkenning als vluchteling.

Martijn Stronks

Tijdens de promotieplechtigheid complimenteerde de leescommissie Stronks met zijn schrijfstijl, en met verwijzingen naar onder andere Kung Fu Panda. Maar dat sloot kritische vragen niet uit. Zo vroeg Gregor Noll, Zweeds hoogleraar internationaal recht, of deze analyse niet veel efficiënter had gekund: had de vluchteling niet beter kunnen worden gezien als een naam die uitdrukking geeft aan angst of sterfelijkheid? De vluchteling houdt dan ofwel in de juridische tijd op te bestaan als hij of zij in veiligheid is, ofwel in menselijke tijd bij overlijden.

Volgens Stronks was het niet zo eenvoudig. Juist vluchtelingenbescherming laat zich niet vatten in tijd. Zo wordt een persoon vluchteling op het moment dat hij of zij aan de definitie uit het Vluchtelingenverdrag voldoet. De bescherming is dan absoluut en permanent, en dit valt qua juridische tijd moeilijk uit te drukken in het recht. De vluchteling die al wel aan de declaratoire status voldoet, staat nog buiten de juridische tijd omdat soms procedures moeten worden doorlopen van anderhalf jaar voordat de erkenning zich vertaalt in een tijdelijke verblijfsvergunning. Op het moment dat de vluchteling een verblijfsvergunning heeft

Promotores Heme Battjes, Lineke Slingenberg en Ger Groot

ontvangen, past hij weer in de time hypothesis, die duidelijk maakt dat de rechten sterker worden naarmate de vluchteling langer op het grondgebied verblijft.

Nationaliteit: einde van time hypothesis?

In Stronks' onderzoek eindigt de betekenis van de time hypothesis met het verkrijgen van nationaliteit, omdat de aanwezigheid van de migrant dan niet meer tijdelijk is. Ashley Terlouw, hoogleraar rechtssociologie in Nijmegen, betwijfelde deze conclusie in het licht van het inmiddels aangenomen wetsvoorstel dat de nationaliteit intrekt van personen die een gevaar zijn voor de openbare orde. Daardoor blijft voor personen met een dubbele nationaliteit het verblijfsrecht in Nederland immers onzeker. Is het verblijf dan niet eerder afhankelijk van gedrag dan van tijd?

Alhoewel nationaliteit buiten het onderzoek van zijn proefschrift valt, meende Stronks dat gedrag en tijd hier wel met elkaar in overeenstemming zijn. Zo worden volgens hem gedrag en time hypothesis aan elkaar gekoppeld bij de glijdende schaal op grond waarvan de gevolgen van strafrechtelijke veroordelingen voor het verblijfsrecht worden beoordeeld.

Worden Nederlanders die niet in Nederland zijn geboren niet blijvend geassocieerd met een ander land? Het lukt hen daardoor nooit om buiten de tijdshypothese te vallen.

Terlouw vroeg ook of het verkrijgen van de nationaliteit wel het einde van de time hypothesis markeert. Blijven immers Nederlanders die niet in Nederland zijn geboren, en vaak ook hun kinderen, niet altijd geassocieerd met een ander land? Het lukt hen daardoor nooit om buiten de tijdshypothese te vallen. Is het recht niet in staat om gelijkheid te waarborgen tussen geboren en genaturaliseerde burgers? En is het verschil dat in Nederland werd gemaakt tussen allochtonen en autochtonen niet onafhankelijk van tijd?

Stronks bestreed het: ook hier is de tijdshypothese van toepassing omdat ook bij dit onderscheid tijd een rol speelt. Want 'allochtonen' komen voort uit migranten die na verloop van tijd sterkere rechten verwierven – waarbij tijd ook vaak een middel blijkt tot uitsluiting.

In detentie

Wouter Veraart, hoogleraar Encyclopedie en rechtstheorie aan de VU, stelde dat de beperkte aanpak in het onderzoek vragen oproept van de rol van het recht zelf. Wat als het recht bepaalde groepen

volledige uitsluit, zoals bijvoorbeeld in tijden van slavernij? Stronks' onderzoek is alleen van toepassing op migranten die tot op zekere hoogte legaal zijn geïntegreerd. En zelfs migranten in volledige detentie zouden op het territorium nog ervaringen opdoen. Volgens Veraart zullen migranten die volledig worden uitgesloten van de maatschappij geen ervaringen opdoen op grond waarvan zij selbstverständlich worden; zij zullen dan ook niet voldoen aan de time hypothesis. Stronks pareerde de kritiek met de stelling dat zijn onderzoeksvraag aansluit op het institutionele raamwerk van het Europees migratierecht. Daarin is het onvermijdelijk dat een migrant het grondgebied binnenkomt en vervolgens ervaringen opbouwt. Dit zal alleen anders zijn als het institutioneel raamwerk niet voorziet in toelating. Zo worden asielzoekers op basis van het Australisch asielbeleid buiten het territorium opgevangen op eilanden in de Stille Zuidzee. Zij zullen geen ervaringen op het territorium opdoen die hun identiteit beïnvloeden, en zullen dus niet selbstverständlich worden.

Tijd liep rinkelend binnen

Gert-Jan van der Heiden, hoogleraar filosofie in Nijmegen, wierp de vraag op wat menselijke tijd eigenlijk is. Martijn Stronks verdedigt de stelling dat de migrant als rechtssubject noodzakelijkerwijs een reductie is van het leven van de migrant, omdat de juridische werkelijkheid uitgaat van een gefixeerd moment en niet van het doorlopende van een menselijk leven. Volgens Van der Heiden kun je daarentegen ook zeggen dat de juridische werkelijkheid juist iets toevoegt aan de menselijke werkelijkheid. Het feit dat je een asielzoeker, familielid of arbeidsmigrant bent, kan ook volgens Stronks iets toevoegen aan iemands identiteit. Dat doet niet af aan de selbstverständlichkeit.

Wouter Werner, hoogleraar internationaal publiekrecht aan de VU, vroeg over dit concept selbstverständlichkeit waarom Stronks het Duitse begrip koos en niet bijvoorbeeld het Nederlandse 'vanzelfsprekendheid'. Hij duidde zelf al het antwoord aan met het onderscheid tussen verstand en spreken. Vervolgens vroeg hij voor wie het concept van belang is: voor migranten (de identiteit van de migrant ontwikkelt zich selbstverständlich), voor de maat-

schappij (migranten worden selbstverständlich voor de gemeenschap) of voor de staat (migrant die selbstverständlich zijn, zijn niet problematisch voor de staat). Wat is de verhouding tussen deze drie?

Stronks repliceerde dat de migrant in het onderzoek het uitgangspunt is. Die doet ervaringen op en wordt daarmee selbstverständlich. Zowel de maatschappij als de staat vergen een eigen analyse van het concept selbstverständlichkeit. Daarna kan men pas iets zeggen hoe de drie abstracties zich tot elkaar verhouden.

Ten slotte merkte Werner op dat de notie van selbstverständlichkeit hem deed denken aan wat volgens Herman Finkers de overeenkomst is tussen God en een grap: op het moment dat je erover gaat praten, is het weg.

En zo verging het ook deze verdediging: selbstverständlich liep de tijd al rinkelend naar binnen. Hora Est!

M. Stronks, Grasping Legal Time. A Legal and Philosophical Analysis of the Role of Time in European Migration Law, Amsterdam: Vrije Universiteit, 2017, Migration Law series 13. Het onderzoek werd begeleid door Heme Battjes, Ger Groot en Lieneke Slingenberg.